УДК 616-058-084

ПРИРОДНО-СОЦІАЛЬНІ НЕБЕЗПЕКИ МОЛОДОГО ПОКОЛІННЯ: ПРИЧИНИ, НАСЛІДКИ, ПРОФІЛАКТИКА

Харченко Н.А.
Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди

Стаття присвячена аналізу сучасного стану соціально-природних небезпек та шляхів їх попередження. Висвітлено причини та наслідки захворювань молодого покоління природно-соціальними небезпеками. Проаналізовано профілактичні технології щодо подолання таких соціальних хвороб як інфекційні захворювання, туберкульоз, СНІД та венеричні захворювання.
Ключові слова: здоров'я, соціальні хвороби, соціально-природні небезпеки, інфекція, туберкульоз, СНІД, венеричні хвороби, профілактика.

Постановка проблеми. У сучасних умовах глобалізації, бурхливого розвитку новітніх цивілізаційних процесів, негативного антропогенного впливу на природу, питання забезпечення здоров'я людини на всіх рівнях суспільства потребує негайного вирішення. Сьогодні концептуально необхідно враховувати те, що поряд із прогресивними факторами наше реальне життєве середовище пронизане і насичене складними, комплексними проблемами і викликами загальносвітового масштабу та загрозами для людства в цілому. Урбанізація, порушення екологічного балансу довкілля, виснаження енергетичних та продовольчих ресурсів в окремих регіонах країни висувають на перший план основну цивілізаційну проблему сьогодення – виживання та відтворення самої людини. Особливу проблему для безпеки життєдіяльності створюють біологічні чинники природного та антропогенного походження, які у великих кількостях перебувають у природному середовищі, на виробництві і в побуті. Біологічне забруднення пов'язано з присутністю у воді, повітрі і ґрунті патогенних мікроорганізмів, личинок і лялечок синантропних мух, яєць гельмінтів тощо. Деякі мікроорганізми викликають масове розповсюдження захворювань у вигляді епідемій і пандемій. Окрім того, розповсюдженню захворювань сприяють певні соціально-економічні умови, викликаючи такі природно-соціальні небезпеки як епідемії інфекційних захворювань, СНІД, туберкульоз, наркоманію, венеричні захворювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання соціально-природних небезпек та шляхів їх усунення висвітлювалося в дослідженнях багатьох учених різних галузей науки і техніки. Упродовж останніх років з'явилася низка підручників та навчальних посібників з безпеки життєдіяльності, в яких у стислій формі проаналізовано такі соціально-природні небезпеки як інфекційні хвороби (грип, вірусні гепатити, туберкульоз), венеричні хвороби, ВІЛ/СНІЛ, наркоманія, алкоголізм. Серед важливих публікацій, присвячених висвітленню цих питань є підручник В.М. Ярошевської [11] та навчальні посібники Є.П. Желібо [3], І.П. Пістуна [7], В.М. Лапіна [6] та ін.

Водночас проведений нами аналіз літератури показує відсутність в науковому просторі ґрунтовної роботи, в якій комплексно розкрито питання сучасного стану природно-соціальних небезпек молодого покоління та шляхів їх усунення.

Метою написання статті є розкриття найбільш поширених природно-соціальних небезпек серед молоді та заходів стосовно їх попередження на основі аналізу літературних джерел сучасного стану.

Виклад основного матеріалу. Розповсюдження захворювань спричиняють певні соціальні умови, викликаючи так звані соціальні хвороби. Соціальні хвороби – це захворювання людини, виникнення і розповсюдження яких пов'язане переважно з несприятливими соціально-економічними умовами.

До природно-соціальних небезпек відносяться: епідемії інфекційних захворювань, венеричні захворювання, СНІД, наркоманія тощо.

В Україні зафіксовано 9 мільйонів випадків інфекційних захворювань на рік. Розглянемо деякі найвідоміші інфекційні хвороби, викликані вірусами.

Найбільш поширена вірусна інфекція – грип, яка виникає як епідемія щорічно. Вірус грипу дуже мінливий, має типи А, В, С, Д, а також багато інших підтипів. Грип передається при контакті з хворими людьми через дрібні крапельки, які потрапляють в повітря при кашлі та чханні хворого. Інкубаційний період становить 1-2 дні. Симптоми грипу: хворого морозить, піднімається висока температура, відчувається сильний головний біль, біль в м'язах. Існує небезпека ускладнення вторинною інфекцією (наприклад, пневмонією, запаленням середнього вуха, плевритом тощо), яка може призвести навіть до смерті. Щорічно в світі хворіє на грип від 5 до 15% населення, смертельних випадків від грипу налічується близько 2 млн.

Одним з найефективніших засобів профілактики грипу в світі вважається імунізація протигриповими вакцинами. При застосуванні вакцини захист від захворювання досягає 90-98%.

Хвороба Боткіна, або вірусний гепатит. Відомо як мінімум сім збудників цього захворювання – A, B, C, D, E, G і TTV, різних за симптоматикою та серйозністю наслідків.

Найрозповсюдженіший і найменш небезпечний – гепатит А. Його з повним правом можна віднести до так званих хвороб «брудних рук», пов'язаних з нехтуванням правил гігієни. Збудник гепатиту А потрапляє в організм людини також із забрудненою водою та їжею. Як правило,

© Харченко Н.А., 2016

гепатит А не дає важких і хронічних форм. Хворі виліковуються вже через два тижні.

Дуже небезпечний і досить розповсюджений гепатит В – характеризується тривалим інкубаційним періодом й важкими наслідками (цироз і рак печінки). Передається вірус через більшість рідин організму (кров, слину, статеві секрети). Ризик з'являється, коли ці рідини від інфікованої людини потрапляють до здорової при: статевих контактах; ін'єкційному вживанні наркотиків; переливанні крові та її компонентів; від інфікованої матері до її дитини (при вагітності та пологах); при нанесенні татуювання, пірсінзі та інших немедичних процедурах, коли ушкоджується шкіра та слизові оболонки.

Вірус С, який спеціалісти називають «ласкавим вбивцею», – найпідступніший. Досить тривалий час захворювання проходить безсимптомно, але в більшості випадків закінчується важким ураженням печінки. Тільки носіями гепатиту С є 150 млн. чоловік. Зараження вірусом гепатиту С відбувається аналогічно зараженню гепатитом В. Але найчастіше цією формою гепатиту заражаються при медичних маніпуляціях, особливо при переливанні крові. Щорічно від гепатиту помирає 2 млн. чоловік.

Основні правила для попередження ураження цією небезпечною хворобою: мийте руки перед їжею, кип'ятіть воду, обливайте кип'ятком овочі і фрукти, при сексуальних контактах користуйтесь презервативами, вакцинація [2].

Туберкульоз (сухоти) – це різноманітне за своїми проявами інфекційне захворювання. Туберкульозна паличка (паличка Коха) може викликати ураження не тільки органів дихання (легень, бронхів, гортані), а й кишечника, сечостатевих органів, наднирників, шкіри, кісток, суглобів, головного мозку тощо, але в переважній більшості випадків (80-90%) спостерігається ураження легень. Основне джерело розповсюдження інфекції – хворий на туберкульоз, який виділяє мокроту з бактеріями. Зараження відбувається, коли здорова людина вдихає дрібні крапельки рідкої або частки висохлої мокроти хворого на туберкульоз. Палички Коха можуть потрапити і через ушкоджену шкіру або слизову оболонку носа чи рота, а також при вживанні в їжу молока, м'яса від хворої туберкульозом худоби.

Прояви хвороби залежать від стану організму, характеру та ступеня ушкодження окремих органів і систем. Загальними ознаками для всіх форм хвороби є: підвищення температури, потовиділення ночами, погіршення сну і апетиту, втрата ваги, дратівливість, зниження працездатності. При туберкульозі легень також спостерігається кашель, сухий або з виділенням мокроти, може виникнути легенева кровотеча.

Виходячи з характеру епідемічного процесу, профілактику туберкульозу слід здійснювати за такими основними напрямками:

1. Профілактичні заходи серед усього населення – соціальна профілактика, санітарна профілактика, специфічна профілактика (вакцинація й ревакцинація БЦЖ), хіміопрофілактика.

2. Профілактичні заходи серед груп ризику щодо туберкульозу (диспансеризація хворих і контактних осіб, хіміопрофілактика, оздоровлення).

3. Профілактичні заходи в осередках туберкульозної інфекції (санація осередку, дезінфекція, ізоляція хворих із бактеріовиділенням, хіміопрофілактика).

Усі зазначені профілактичні заходи взаємопов'язані й повинні здійснюватися з урахуванням поширеності туберкульозної інфекції. У зв'язку з тим, що поширення туберкульозу в Україні набуває епідемічного характеру слід більш детально зупинитися на його профілактиці.

Однією з найгостріших проблем сучасності, що переросла своє суто медичне та національне значення і набула ознак глобальності, є проблема поширення ВІЛ/СНІДу. За два десятки років «хвороба XXI сторіччя» еволюціонувала як в географічному, соціо-економічному, так і в гуманітарно-політичному плані. Вона набула інтернаціонального і загальнолюдського характеру, загрожуючи перетворитися на головну загрозу антропогенній безпеці XXI ст. як для стабільних суспільств, так і для країн, що розвиваються.

Слід відзначити, що характерною рисою нинішнього етапу поширення інфекції серед молоді є те, що якщо раніше її розповсюдження обмежувалося переважно традиційними «групами ризику», то сьогодні поширення набувають випадки появи нових груп – діти ВІЛ-інфікованих, члени їхніх родин та жертви порушення норм безпеки в окремих медичних закладах. Формуються численні «групи ризику вторинного порядку», виникнення яких має цілком соціальну природу [8].

Проблема глобального поширення СНІДу – це питання колективної безпеки, тому і вирішуватися воно має із застосуванням всього комплексу глобальних інформаційно-пропагандистських, матеріально-технічних, науково-технологічних важелів. Саме тому створення мережі сучасного менеджменту на всіх рівнях влади і суспільства – запорука ефективності спільної боротьби зі СНІДом.

В останні роки в Україні різко погіршилось становище щодо захворюваності на хвороби, які передаються статевим шляхом. В Україні за останні 8 років захворюваність на сифіліс виросла в 39 разів. У 1998 році в нашій країні зареєстровано 74,5 тисяч хворих. Сифіліс «молодшає», його виявляють навіть у дітей до 12 років, половина всіх хворих – молодь віком 20-29 років. При цьому зустрічаються пізні форми сифілісу – більш важкі і заразні. Щорічно відмічається 70-90 випадків побутового сифілісу, коли запущене захворювання передається, наприклад, від матері до дитини через поцілунок або чашку. Це катастрофа для країни, яка вважає себе цивілізованою. Якщо врахувати, що завжди і нині на одного хворого на сифіліс припадає в середньому 10 з гонореєю і 20 з хламідіозом [10].

Згідно з міжнародною класифікацією ВООЗ, на сьогодні нараховується близько 30 захворювань, які передаються статевим шляхом. У цю категорію входять декілька груп, наприклад:

· хвороби, які викликають віруси – генітальний герпес, СНІД, вірусні генітальні бородавки та інші;

· паразитарні – короста та інші. Оптимальні умови для передачі створюються при статевих контактах;

· бактеріальні – сифіліс, гонорея, а також різноманітні уретрити, бактеріальний вагіноз;

· грибкові – кандідоз на статевих органах та інші. Можуть виникати і без зараження, а як наслідок антибіотикотерапії, але передаються і статевим шляхом.

Боротьба з ВІЛ-інфекцією та СНІД повинна бути одним з пріоритетних завдань держави в галузі охорони здоров'я населення, яка повинна об'єднувати випереджувально-профілактичний вплив з комплексним соціальним, політичним, правовим, виховним та медичним підходами. Крім того, необхідно дотримуватись орієнтирів на сучасні стандарти здоров'я, поєднувати вітчизняні традиції і досягнення з існуючим світовим досвідом у галузі охорони здоров'я [9].

Соціальну профілактику здійснюють шляхом проведення профілактичних заходів соціально-економічного характеру державного масштабу. Головним завданням природно-соціальної профілактики молоді є поліпшення соціально-побутових умов життя. Соціальна профілактика направлена на: оздоровлення умов зовнішнього середовища; підвищення матеріального добробуту населення; зміцнення здоров'я населення; поліпшення харчування та життєво-побутових умов; розвиток фізичної культури й спорту; проведення заходів по боротьбі з алкоголізмом, наркоманією, палінням та іншими шкідливими звичками.

Враховуючи складну ситуацію в Україні щодо розповсюдження цих захворювань, слід зазначити, що важливе значення має профілактика цих захворювань, яка повинна бути спрямована на посилення санітарно-освітньої роботи серед населення щодо уникнення випадкових статевих стосунків, застосування презервативів, дотримання санітарно-гігієнічних правил. Вагоме місце в профілактиці венеричних захворювань повинно посісти статеве виховання молодого покоління.

Висновки. Проведений аналіз джерел та літератури стосовно сучасного стану природно-соціальних небезпек показав негативну тенденцію стосовного поширення інфекційних захворювань, ВІЛ/СНІДу, туберкульозу та венеричних захворювань молодого покоління в Україні.

Для попередження поширення природно-соціальних небезпек слід застосувати сучасні профілактичні технології, які повинні носити випереджувальний характер з комплексним соціальним, політичним, правовим, виховним та медичним підходами. Крім того, необхідно дотримуватись орієнтирів на сучасні стандарти здоров'я, поєднувати вітчизняні традиції і досягнення з існуючим світовим досвідом у галузі охорони здоров'я.

Таблиця 1

Захворювання, які передаються статевим шляхом

Назва захворювання	Збудник	Інкубаційний період	Патогенез
Сифіліс	Бліда трепонема	3–4 тижні	Після статевого зараження виникає локальне запалення в області зовнішніх статевих органів – твердий шанкр (первинний сифіліс). Вторинний сифіліс проявляється через декілька тижнів ураженням очей, кісток, суглобів та центральної нервової системи. Для третинного сифілісу притаманні ураження серця, центральної нервової системи, очей, кісток, шкіри
Гонорея	Гонокок	3-5 днів	Потрапляючи в слизову оболонку, викликає гостре захворювання статевих органів, яке часто переходить у хронічне; можливе ускладнення – сепсис. Спричиняє тяжке захворювання очей у немовлят
Хламідіоз	Хламідія	5-30 днів	Хламідії викликають запальні процеси сечостатевої системи. В інфікованих чоловіків вражається сечовий канал, передміхурова залоза тощо. В інфікованих жінок найчастіше вражається канал шийки матки, інфекція також може захопити матку і навіть черевну порожнину. Хламідії можуть проникати в сечовий міхур, викликаючи цитоуретрит
Генітальний герпес	Вірус герпесу	Від 1-2 до 3-4 днів	Захворювання характеризується хворобливими виразками на слизових оболонках статевих органів. Деколи з'являється головний біль, хворобливе сечовипускання, підвищується температура, збільшуються лімфатичні вузли. Вірус викликає хронічні запалення органів сечостатевої системи.
Трихомоноз	Трихомонада	10 днів	Паразити мешкають у сечостатевих шляхах і вражають ці органи, викликаючи запалення статевих органів у чоловіків (простатит) та жінок (ендоцервицит)
Урогенітальний кандідоз	Гриби роду Candida	10–90 днів	Зустрічається частіше у жінок, ніж у чоловіків, викликаючи запалення статевих органів
Лобковий педикульоз	Воші	30 днів	Лобкові воші викликають свербіж різної інтенсивності статевих органів, стегон, тулуба тощо
Короста	Кліщ	10-30 днів	Захворювання характеризується появою на певних місцях тіла висипів, які викликають свербіж.

Список літератури:

1. Баранова Н. Соціально-економічні наслідки епідемії ВІЛ / СНІДу в Україні: прогнозування, моделювання, оцінка /Н.Баранова // Україна: аспекти праці. – 2006. – № 1. – С. 19-25.
2. Варивончик Д. Наукове обгрунтування та оцінка ефективності системи медико-соціальної профілактики ВІЛ – інфіковних підлітків / Д.Варивончик // Основи здоров'я та фізична культура:- 2006. – N4. – С. 5-10.
3. Желібо Є. П. Безпека життєдіяльності: Навч. посібник для студентів вищих навч. закладів / Є.П. Желібо. – К.: Каравела, 2005. -341 с.
4. Кокіна В. Більше знати про СНІД не зайве /В.Кокіна // Урядовий кур»єр. – 2006. – № 199. – 24 жовт.
5. Косенко О. Дефіцит, що вкорочує життя: [СНІД] /О.Косенко // Демократична Україна. – 2006. – № 127. – 15лип. – С. 5.
6. Лапін В. М. Безпека життєдіяльності людини: Навч. посібник / В.М. Лапін – К.: Знання, 2000. -184 с.
7. Пістун І. П. Безпека життєдіяльності: Навч. посібник / І.П. Пістун. – Суми: Університетська книга, 2003. -300 с.
8. Профілактика ВІЛ/СНІДу – складова безпеки держави: [Прес-конференція за підсумками міжнародного проекту СМАРТ] // Людина і праця. – 2006. – № 9. – С. 10-11.
9. Соціальна робота з питань профілактики венеричних захворювань та ВІЛ/СНІДу / За заг.ред. А.О. Бучака. – Рівне, 2002. – 30 с.
10. Соціально-економічні наслідки епідемії ВІЛ/СНІД в Україні: нові прогнози. – К., 2003. – 146 с.
11. Ярошевська В. М. Безпека життєдіяльності: Підручник / В.М. Ярошевська. – Київ: ВД «Професіонал», 2004. – 559 с.

Харченко Н.А.
Переяслав-Хмельницкий государственный педагогический университет
имени Григория Сковороды

ПРИРОДНО-СОЦИАЛЬНЫЕ ОПАСНОСТИ МОЛОДОГО ПОКОЛЕНИЯ: ПРИЧИНЫ, ПОСЛЕДСТВИЯ, ПРОФИЛАКТИКА

Аннотация
Статья посвящена анализу современного состояния социально-природных опасностей и путей их предупреждения. Освещены причины и последствия заболеваний молодого поколения естественно социальными опасностями. Проанализированы профилактические технологии по преодолению таких социальных болезней как инфекционные заболевания, туберкулез, СПИД и венерические заболевания.
Ключевые слова: здоровье, социальные болезни, социально-природные опасности, инфекция, туберкулез, СПИД, венерические болезни, профилактика.

Kharchenko N.A.
Pereyaslav-Khmelnytskyi State Pedagogical University
named after Hryhorii Skovoroda

NATURAL AND SOCIAL DANGER YOUNG GENERATION: CAUSES, CONSEQUENCES, PREVENTION

Summary
The article is devoted to an analysis of modern state of social and natural dangers and ways of its preventions. Causes and consequences of young generation illness with naturally social dangers are highlighted. Analyzed the prophylactic technologies of overcoming such social illnesses as contagious diseases, tuberculosis, AIDS and venereal diseases.
Keywords: health, social diseases, social and natural dangers, infection, tuberculosis, AIDS, venereal diseases, prevention.